

JOAN SANCHIS

Quatre dies per canviar-ho tot

Transformar el treball i l'economia després de la pandèmia

Protegir la vida o salvar l'economia? Aquest ha estat un dels principals dilemes que hem hagut d'enfrontar com a societat i com a individus durant aquests maleïts temps de pandèmia que ens ha tocat viure. La resposta, tot i que pot semblar evident, no ha estat gens senzilla. La vida en la societat del treball i de l'hiperconsum és vivible i és digna en funció de si es disposa dels mitjans econòmics i de les capacitats necessàries per a sobreviure en un bosc cada vegada més esquerp, aspre i salvatge. La pandèmia aixafa els brots que creixen precàriament als marges, els infecta, els proscriu la llum i els abandona insolentment a la intempèrie.

Vivim avesats a la incertesa, a la convulsió constant, al pes d'un destí que ens sembla fatalment inevitable. Les persones i el teixit econòmic i social que ens sosté hem estat sacsejats durant les darreres dècades per tot un seguit de canvis sense precedents: la globalització, la revolució de les TIC, la crisi econòmica, el canvi climàtic, i ara una devastadora pandèmia que ningú no esperava. Som petits figurants minúsculs al bell mig d'una pel·lícula trepidant amb massa girs de guió i amb un final que ja sembla escrit. L'única alternativa possible sembla ser, doncs, adaptar-nos, ser flexibles, reinventar-nos, assolir l'anhelat èxit professional, fruit sagrat de tot progrés individual i col·lectiu.

Joan Sanchis i Muñoz (València, 1990) és economista i professor associat d'economia aplicada a la Universitat de València. Actualment és assessor de la Secretaria Autònoma d'Ocupació en la Conselleria d'Economia Sostenible, Treball, Sectors Productius i Comerç de la Generalitat Valenciana. Col·labora en diversos mitjans i s'ha especialitzat en l'estudi de la intersecció entre polítiques públiques, economia, treball i territori. Recentment ha estat coautor de la publicació *L'economia valenciana i les polítiques d'ocupació després de la COVID19* (Fundació Nexè, 2020)

Les constants vitals del món i de les persones que l'habitarem són cada vegada més preocupants. El model econòmic es troba esgotat, incapaç de generar valor afegit d'una forma sostinguda, responsable i distribuïda; el contracte social de la postguerra i la transició democràtica es troba fortament erosionat per la precarietat i la desigualtat, per la pobresa i l'exclusió social; i el medi ambient està a punt de superar un punt de no retorn, a les portes d'una catàstrofe anunciada que prompte serà difícilment reversible.

Enfront d'aquests reptes que ens superen, no ens valen les respostes d'abans, ni les respostes senzilles, tampoc la desesperança o la resignació que sovint ens imbueixen. Cal que aprofitem la catarsi pandèmica per renovar-nos, repensar-nos, per bastir un nou horitzó de progrés compartit cap al qual pague la pena avançar amb il·lusió. I, certament, en cap àmbit sembla això més necessari que al mercat laboral i al nostre teixit productiu. L'atur, la precarietat, les llargues hores de feina i la baixa productivitat de l'economia són per si mateixa, una altra pandèmia que fa temps que ens assola. Per guarir aquests mals la vacuna sembla estar ja fa temps dissenyada, amb uns resultats ben minsos i, fins i tot, contraproductius: cultura de l'esforç, empenedoria màgica, reforma laboral, prolongació de l'edat de jubilació, reformes estructurals abrasives, etcètera.

Però i si la clau de tot passés per ressituat la vida al centre de tots aquests debats? I si fos possible treballar menys, i millor, i al mateix temps millorar la productivitat de les empreses, guanyar qualitat de vida i lluitar contra el canvi climàtic?

LA CATARSI PANDÈMICA

L'arribada sobtada de la crisi de la Covid-19 ha tingut unes conseqüències dramàtiques en matèria de destrucció de llocs de treball i disminució de l'activitat econòmica. Durant l'any 2020, al País Valencià, 51.300 persones es van veure abocades a l'atur i es van perdre 72.500 llocs de treball, segons l'enquesta de població activa. A Espanya, les llistes de l'atur van créixer en 528.800 nous inscrits i 622.600 llocs de treball van desaparèixer. Unes xifres esfereïdores que encara podrien ser pitjors si no hagués estat per l'efecte amortidor de la figura dels expedients de regulació temporal de l'ocupació (ERTO), que han permès que l'Estat assumisca part del cost de la inactivitat. A casa nostra, 47.150 valencianes i valencians se n'han beneficiat i també més de 755.000 persones treballadores al conjunt de l'Estat.

De la mateixa manera, l'impacte en termes macroeconòmics ha estat molt important. Les restriccions a la mobilitat, sumades als tocs de queda i la limitació d'horaris i d'aforaments, han tocat de mort moltes empreses i professionals que han vist disminuïdes la seues xifres de negocis fins a nivells de risc. En aquest sentit,

l'Autoritat Independent de Responsabilitat Fiscal (Airef) ha estimat que durant 2020, el producte interior brut del País Valencià es va contraure un $-9,6\%$, i el d'Espanya, un $-9,1\%$. Es tracta d'un descens històric sense cap precedent almenys des dels anys setanta, quan es va començar a comptabilitzar aquesta macromagnitud.

No obstant això, més enllà de les grans xifres, els efectes econòmics de la pandèmia han sobrepasat el que és purament quantitatiu. De fet, els canvis més importants, més duradors, podríem argumentar que han estat els de caràcter qualitatiu. La necessitat de continuar l'activitat, al mateix temps que es garantien les mesures de distanciament social per evitar l'expansió del virus, ha fet indispensable l'adopció de nous mètodes de treball més flexibles i amb capacitat per operar a distància. Així, el teletreball, les videoconferències i les plataformes de comunicació en línia i el treball col·laboratiu, han esdevingut elements imprescindibles per assegurar la supervivència de l'activitat. Aquestes han establert noves formes de relacionar-se en l'àmbit laboral, nous patrons de mobilitat, i han qüestionat d'una forma empírica la vanagloriada, i sovint escassament productiva, presencialitat al lloc de treball.

Tot i les evidents dificultats que la urgència ha comportat, moltes empreses i persones treballadores han pogut testar una nova forma d'organitzar-se, han fet de la necessitat virtut, adonant-se dels efectes positius però també dels negatius, que aquests nous mètodes de treball comportaven. Al mateix temps, els elements estrictament productius o empresarials, s'han barrejat amb altres qüestions com la necessitat de conciliar la vida familiar i la professional, la precària salut física i psicològica a la feina, l'emergència climàtica o la importància de disposar de temps lliure. La pandèmia ens ha obligat en certa manera a reordenar prioritats i ens ha mostrat sobre el terreny que altres maneres diferents de fer les coses són possibles.

Ara, la pregunta clau és com de duradora o disruptiva pot esdevenir aquesta experiència. La major part d'estudis i enquestes que s'ha elaborat constaten una percepció favorable de les empreses i persones treballadores per mantenir i aprofundir en algunes de les mesures adoptades, particularment pel que fa al treball a distància o teletreball. En aquest sentit, el Banc d'Espanya ha estimat que, tenint en compte la naturalesa de les tasques a realitzar, un de cada tres ocupats ($30,6\%$) a Espanya podria teletreballar, una proporció que s'eleva fins al 60% si només tenim en compte els llocs de treball més qualificats. En línies similars, un informe recent de CaixaBank, apuntava que l'expansió del teletreball a Espanya, amb garanties i combinada també amb un canvi significatiu de la cultura empresarial, podria incrementar la productivitat de l'economia entre un $1,4\%$ i un $6,2\%$.

Comptat i debatut, la pandèmia ha evidenciat que la relació entre temps de treball, presencialitat i productivitat necessita ser repensada. No debades, l'economia espanyola, i per extensió la valenciana, és una de les economies d'Europa amb més quantitat d'hores treballades (al voltant de 1700 hores anuals per treballador/a), i tot i això, presenta uns nivells de productivitat sensiblement inferiors a la mitjana. A tall d'exemple, segons dades de l'OCDE, Alemanya amb una jornada laboral molt més reduïda (1386 hores anuals per treballador/a l'any 2019) presentava una productivitat per hora treballada un 26 % superior a la d'Espanya.

UN MODEL ECONÒMIC ESGOTAT

Com avançàvem, la situació d'emergència sanitària ha fet palès, una vegada més, la necessitat d'abordar canvis substantius en el model econòmic. Durant les darreres dècades el creixement econòmic valencià, i també l'espanyol, ha estat un gegant amb peus de fang. Sota una façana d'aparent prosperitat i gran projecció turística internacional, trobem un model econòmic escassament resilient, fonamentat en bona mesura sobre activitats de demanda dèbil i mitjana (serveis, construcció, hostaleria, turisme), amb una baixa capacitat de generar valor afegit i una elevada dependència del cycle econòmic. Un model que presenta, en conseqüència, una baixa productivitat relativa i una presència excessiva d'elevades taxes d'atur estructural i llocs de treball precaris i volàtils.

La persistència d'aquestes debilitats, té sobretot a veure amb una especialització sectorial desfavorable de l'activitat econòmica, però també amb l'àmplia presència d'estratègies competitives obsoletes, focalitzades en la competència via preus i plantejades des d'una cultura empresarial que mira el futur amb les llums curtes i no amb les llums llargues. De fet, el progrés tècnic o la innovació, catalitzadors del creixement econòmic modern, han suposat en termes històrics una contribució relativament reduïda, i fins i tot negativa, al creixement econòmic valencià. En aquest sentit, la productivitat total dels factors (PTF), que té en compte no solament la productivitat de la feina sinó del conjunt de factors utilitzats en el procés de producció, va ser al País Valencià, segons l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE), fins a un 8 % inferior a la d'Espanya per al període 2000-2015.

Tots els elements que hem mencionat, i d'altres que pels límits d'extensió no podem abordar ací, contribueixen a explicar el major impacte diferencial de les crisis a casa nostra, així com la trajectòria en dents de serra que caracteritza el model de creixement de l'economia valenciana i espanyola. És evident, doncs, com ja ho fou durant la crisi de 2008, que cal repensar urgentment el nostre model productiu,

tractant d'incentivar d'una banda el trànsit a una especialització sectorial més favorable, innovadora i resilient, i de l'altra, fent possible la millora de la productivitat de manera transversal a totes les activitats. És precisament per assolir aquest darrer objectiu, on hem d'ampliar la nostra mirada més enllà de les variables estrictament econòmiques i abordar qüestions de caràcter més qualitatiu com l'organització de la feina a les empreses (presencialitat, horaris, flexibilitat, grau d'innovació organitzacional, mètodes productius), o les característiques i les problemàtiques concretes de l'entorn laboral i social que afecten la productivitat.

El model econòmic i les variables que el determinen en última instància, com la productivitat o l'especialització sectorial, no poden ser alienes a l'entorn social i al territori on es desenvolupa l'activitat. Precisament, pel que fa al primer dels àmbits, les persones constitueixen un element essencial per a l'activitat productiva i els indicadors que podem analitzar deixen entreveure greus problemes socials i psicològics amb conseqüències econòmiques severes. L'absentisme laboral, tant a Espanya com al País Valencià, presenta una incidència relativament elevada, amb una pèrdua propera al 5 % del total de les hores de treball pactades. Així mateix, segons l'INE, més d'un 60 % de les persones treballadores afirma patir estrès a l'entorn laboral, una problemàtica que s'estima actua a Espanya com a desencadenant del 30 % del total de baixes laborals.

La cultura de la presencialitat, un dels principals elements que expliquen les llargues jornades de treball a casa nostra, té com a conseqüència la manca permanent de temps, les presses com a model de vida i es troba darrere de bona part dels problemes d'ansietat i estrès que assolien la societat contemporània. En la societat del cansament, tan cruament disseccionada als assajos del filòsof sud-coreà Byung-Chul Han, la precarietat, el creixement de la desigualtat, la incertesa i la glorificació de la feina remunerada com a font d'identitat, conformen un còctel letal que erosiona el contracte social i les nostres condicions de vida. Les xifres parlen per elles mateixes, i encara ho faran d'una manera més rotunda després de la pandèmia. Més de dos milions d'espanyols pren ansiolítics cada dia i més del 12 % de la població pateix problemes d'ansietat o depressió, segons dades del Ministeri de Sanitat. Així, tot sembla apuntar que ens hem resignat a normalitzar la producció de malaltia i, fins i tot, de mort, com un resultat acceptable del sistema. Vida vivible sembla ser ara la gran qüestió dels nostres temps, com bé apunta la filòsofa catalana Marina Garcés en *Nova il·lustració radical* (2017).

D'altra banda, el canvi climàtic és un altre dels reptes als quals hem de fer front de manera urgent, també des de l'àmbit de l'economia i de la feina. Les emissions de CO₂ han de ser reduïdes d'una manera substancial durant els pròxims anys (un

3 % cada any en el període 2020-2030 per assolir els objectius dels Acords de París) i els canvis en la mobilitat laboral i els estils de vida vinculats a la feina poden jugar-hi un paper fonamental. La presència física com a norma al lloc de treball i les llargues jornades de feina, desemboquen en una major mobilitat, sovint motoritzada, i fan necessaris estils de vida més intensius en l'ús d'energia (consum de menjars preparats, electrodomèstics de tota mena, etc.). La pandèmia ens ha mostrat oportunitats, com el teletreball o la reducció o flexibilització de la jornada laboral, que hem de saber aprofitar adequadament, amb la introducció de totes les garanties legals necessàries.

Per totes aquestes raons que hem abordat breument aquí, podem afirmar que les alternatives per superar aquest model obsolet, depredador de la vida i del planeta, només es podran donar d'una manera coherent i duradora en la intersecció d'una triple dimensió, que millori la competitivitat de l'economia, protegisca i amplie els drets socials, i contribuísca a reduir i mitigar l'impacte del canvi climàtic.

RETORN AL PASSAT (I AL FUTUR)

Fa temps que hem deixat de pensar en el futur amb il·lusió i optimisme. El camí sembla tan emboirat i tan replet d'amenaces que aspirar a la mateixa supervivència ja sembla tota una aspiració ben lloable. De fet, enfront dels reptes econòmics, socials i ambientals que descrivíem anteriorment, tendim cada vegada més a mirar enrere, a refugiar-nos en el record, a desitjar fútilment que tot fora com abans, tan segur i predictable com ens havien fet creure els nostres pares. Estudieu, esforceu-vos i us veureu recompensats. Res d'això sembla haver estat cert. L'ocàs de les utopies de progrés ha deixat pas a l'era de les *retopies*, a la tornada al passat com a única alternativa possible. Una alternativa que habita indefectiblement als nostres desitjos més profunds i inconscients, així com a les proclames populistes que envaïen bona part de l'espectre polític. Aquesta renúncia al futur és un mal endèmic del nostre temps, així ho va constatar el filòsof polonès Zygmunt Bauman en el seu assaig pòstum *Retrotopia* (2017), on va abordar de manera minuciosa els efectes d'aquesta epidèmia nostàlgica.

Actualment, la política ha perdut en grau considerable la seua capacitat transformadora, ha esdevingut essencialment reactiva, fins i tot problemàtica, polaritzadora. Gestionar el mentrestant, les urgències i les renúncies sembla ser la seua única funció possible. Així, fer front a les problemàtiques econòmiques i laborals, més encara al bell mig de la globalització, de l'onada de l'automatització i la intel·ligència artificial (i no diguem ja de la pandèmia), passa necessàriament per interioritzar un cert conformisme, per tractar d'adaptar-nos el millor que puguem a un destí

que sembla ja escrit en pedra. Tornant a parafrasejar Marina Garcés, la condició postmoderna de la vida, dona pas a una nova condició pòstuma, un temps de pròrroga on acceptem la nostra fragilitat i la possibilitat real del nostre propi col·lapse.

Un bon exemple d'aquesta actitud és la nostra forma d'enfrontar el futur de la feina i del mercat laboral. L'arribada dels robots i de les màquines es vista, com ja ho feren els ludites del segle XIX, com una amenaça per a la destrucció de llocs de treball. Treballar menys, gràcies precisament a la tecnologia o a noves formes d'organitzar la feina, és percebut clarament com un fet indesitjable. A tall d'exemple, gairebé un 11 % del total d'ocupats a Espanya declaren, segons l'INE, que volen treballar més hores. Un fenomen que sembla lògic tenint en compte que tenir una feina no és ja garantia de poder arribar a final de mes. D'altra banda, el problema de les pensions només sembla poder resoldre's amb l'extensió de l'edat de jubilació; la precarietat amb contractes desprotegits i l'atur o la pobresa amb l'adaptació permanent i la cultura de l'esforç. Cal sobreviure, encara que siga avançant conscientment cap al precipici.

Per tal de sobreposar-nos a aquest destí, una nova fornada de pensadors progressistes a tot el món, i especialment a Europa, han subratllat la necessitat de recuperar radicalment la idea de futur i situar-la en l'agenda pública. És el cas dels acadèmics britànics Nick Srnicek i Alex Williams, que a través del seu *Manifest acceleracionista* publicat l'any 2013 al Regne Unit i del subseqüent llibre *Inventing the Future* (2016), elaboraven una crítica categòrica a la passivitat de l'esquerra política en aquesta matèria i propugnaven la necessitat d'identificar noves idees força que permeteren desenvolupar un nou horitzó de propostes alternatives de progrés. Aquests autors, com d'altres en l'emergent corrent de pensament acceleracionista, advoquen per la superació del capitalisme a través de l'enaltiment de les seues pròpies contradiccions. Des d'aquesta perspectiva, la introducció d'una renda bàsica o la reducció de la jornada laboral, gràcies a la substitució del treball humà per les màquines, constitueixen mesures polítiques instrumentals que es poden presentar com a factibles, modelables, i fins i tot desitjables, dins de la mateixa lògica del sistema. En qualsevol cas, allò que sembla més rellevant d'aquestes propostes és sobretot l'èmfasi a recuperar la idea de sobirania sobre el nostre propi destí, la creença que una nostàlgia de futur és possible i necessària.

TREBALLAR MENYS, PRODUIR MÉS

No hi ha millor prova de la factibilitat d'una proposta que la seua verificació empírica. En aquest sentit, com afirmàvem al començament d'aquest assaig, la pandèmia ha estat una oportunitat única per testar noves eines i models organitzatius

diferents que ens han permès sostenir, o fins i tot incrementar, la producció econòmica. Les empreses i les persones treballadores s'han vist forçades, com solen dir els anglòfons, a pensar fora de la caixa, a trobar noves maneres innovadores de poder fer front a les dificultats que se'ls anaven presentant. La utilitat del teletreball ha estat evident, amb les seues llums i amb les seues ombres, com també ho han estat el treball per objectius o els nous models híbrids que combinen presencialitat i feina a distància.

La importància de la productivitat, com a variable econòmica fonamental que determina el grau de competitivitat d'una economia i també la seua capacitat per pagar millors salaris, ha quedat reforçada durant la pandèmia. La millora o sosteniment d'aquesta, habitualment circumscrita a qüestions d'innovació tècnica a les empreses o a l'increment de la càrrega de feina, s'ha mostrat possible a través d'altres mesures qualitatives i organitzatives, que entre altres impliquen treballar a distància o fins i tot treballar durant menys temps. Durant dècades, el discurs hegemònic ha estat en bona part el contrari: la defensa aferrissada de la presencialitat i de les llargues jornades de feina com a mètode de resistència enfront de la depredadora competència econòmica global.

Des d'una perspectiva històrica, la millora de la productivitat ha anat sempre acompanyada d'una reducció substancial del temps de feina, bé com a causa o bé a conseqüència d'aquesta. En el cas concret d'Espanya, el valor total de la producció per habitant des de la revolució industrial s'ha incrementat aproximadament en un 1.641 %, mentre que al mateix temps la duració mitjana de la jornada de treball ha disminuït un 43 %.¹ Aquesta tendència, accentuada també per les lluites socials i polítiques del segle XX, s'ha alentit considerablement durant les darreres dècades. De fet, durant els últims trenta anys, la productivitat del treball a Espanya i al País Valencià ha augmentat un 29 % i un 24 % respectivament, però la mitjana d'hores treballades a l'any per una persona ocupada només s'han reduït en un 4 % a Espanya i només un 1 % al País Valencià.² A més a més, cal destacar que durant els últims anys s'han registrat alguns increments puntuals i també que les aparents reduccions poden haver estat alimentades artificialment per l'increment de la temporalitat i la parcialitat no desitjada.

Així doncs, la possibilitat de treballar menys i produir més sembla ser una evidència històrica que dissortadament hem oblidat durant massa temps, possible-

¹ Dades combinades a partir de Madison Project Database (2021), Huberman & Mins (2007) i OCDE Database (2021)

² Variacions calculades a partir de A. De La Fuente (2020) i OCDE Database (2021)

ment pel predomini gairebé inqüestionable de l'ètica protestant del treball, l'ascens de la societat de consum i la confusió recurrent entre la necessitat d'ingressos i feina. En aquest sentit, recuperar la reivindicació de la reducció de la jornada laboral, en la qual Espanya fou pionera amb la implantació de la jornada de vuit hores diàries l'any 1909 després de la vaga de La Canadenc a Barcelona, pot ser interessant per dibuixar un nou conjunt de polítiques econòmiques i d'ocupació que miren cap al futur i facen front als greus problemes econòmics, socials i ambientals que tenim al davant. Així ho han entès diverses organitzacions i institucions arreu del món, com és el cas de la Generalitat valenciana, que a través del seua Secretaria Autònoma d'Ocupació, va estar l'any 2019 la primera autoritat governamental al món que va proposar incentivar la transició cap a una jornada laboral reduïda a quatre dies o 32 hores setmanals.

LA JORNADA LABORAL DE QUATRE DIES O 32 HORES SETMANALS

La convulsió provocada per la pandèmia, tot i haver estat terriblement destructiva per al conjunt de la societat i el seu teixit econòmic, ha produït al mateix temps un cert efecte redemptor. Ha adobat un terreny que ha estat fèrtil per a les urgències, sens dubte, però també per a l'arrelament de noves idees i propostes que fins ara havien romàs relativament minoritàries. Aquest ha estat el cas de la proposta de reducció de la jornada laboral a quatre dies o 32 hores, concebuda com un objectiu concret i entenedor per recuperar la idea general sobre la conveniència de reduir el temps de treball. La iniciativa ha estat impulsada per una multiplicitat d'actors arreu del món, especialment al Regne Unit, Espanya o Nova Zelanda, entre els quals es troben associacions cíviques i empresarials, partits polítics i representants governamentals.

Aquesta proposta, en la majoria dels casos, parteix d'un enfocament proactiu i experimental que la diferencia substancialment de reivindicacions anteriors en la matèria. És a dir, allò que es persegueix no és tant legislar de manera directa sobre la duració màxima de la jornada laboral, sinó més bé tractar d'incentivar i promoure que les empreses s'hi adherisquen voluntàriament sense reduir-ne els salaris, amb l'objectiu de generar un cert efecte d'arrossegament sobre el conjunt de l'economia. Aquest és clarament el cas de les iniciatives o projectes pilots que s'han proposat ja en ferm al País Valencià, a Escòcia o a Nova Zelanda.

Els avantatges d'aquesta nova aproximació dirigida a promoure la reducció de la jornada laboral a quatre dies o 32 hores setmanals abasten l'àmbit econòmic, social i ambiental, i possibiliten l'inici d'un cercle virtuós que dona resposta a múltiples reptes contemporanis.

D'una banda, en l'àmbit econòmic, aquesta mesura té la capacitat de contribuir directament a millorar la productivitat de la feina en les empreses a mitjà i llarg termini, principalment a través de la implantació de mesures d'innovació organitzacional i a conseqüència d'una major capacitat per atreure i retenir talent. En aquest sentit, la introducció de nous mètodes organitzatius més eficients, àgils i flexibles, pot facilitar la millora del rendiment, la capacitat de concentració i la creativitat de les persones treballadores, al mateix temps que es redueix la incidència dels problemes d'absentisme i malalties físiques i psicològiques. La conveniència d'adoptar aquesta mesura en termes estrictament econòmics, tot i ser àmpliament variable segons els sectors i les característiques particulars de cada empresa, és avalada per les decisions d'actors rellevants arreu del món com Microsoft al Japó, la multinacional Unilever a Nova Zelanda, Software del Sol a Jaén, la cadena de restaurants La Francachela a Madrid, o les tecnològiques Big Buy o Zataca Systems a casa nostra. Totes aquestes empreses han testat o introduït totalment o parcialment la jornada laboral de quatre dies o 32 hores setmanals, amb resultats molt positius pel que fa a la millora de la productivitat i la satisfacció de les persones treballadores.

D'altra banda, en l'àmbit social i mediambiental, els beneficis d'aquesta proposta són evidents en tant que allibera, almenys parcialment, la pressió temporal que afecta tan durament la vida de moltes persones i contribueix a promoure estils de vida més sostenibles. En aquest sentit, facilita la conciliació familiar, la distribució equitativa de les tasques domèstiques entre homes i dones i el benestar i la salut al lloc de treball. Al mateix temps, la reducció de la mobilitat laboral, en línies similars als efectes que pot tenir l'extensió del teletreball, contribueix a minimitzar els desplaçaments innecessaris, sovint motoritzats, a abaixar la despesa energètica de les oficines, i a fer possible el desenvolupament d'estils de vida més saludables i menys intensius en l'ús d'energia.

Finalment, també cal tenir en compte altres qüestions, com el possible impacte econòmic positiu del temps alliberat que es redirigeix cap a l'oci, el turisme o activitats culturals, així com la disminució de la despesa sanitària vinculada a l'epidèmia de malalties físiques i psicològiques relacionades amb l'estrès laboral i la manca de temps.

UN NOU CONTRACTE SOCIAL

La proposta de reducció de la jornada laboral, com a vector de transformació, és una iniciativa considerablement atractiva, ja que recupera una reivindicació coherent en termes històrics, capaç d'activar un cercle virtuós amb impactes positius de

caràcter econòmic, social i ambiental. Torna a situar, així mateix, la vida al centre de tots els debats i qüestiona l'ètica hegemònica de la feina que erosiona la llibertat i la qualitat de les nostres vides. Es tracta d'una mesura, doncs, que juntament amb d'altres, com les propostes de rendes desvinculades del treball, pot ajudar a reconstruir consensos i cimentar un nou contracte social per a la postmodernitat.

Les urgències continuen sent moltes, la pandèmia ens ho ha mostrat més crua-ment que mai, la situació del mercat laboral és precària i greu, milers de persones continuen condemnades a l'atur i la pobresa. Hem d'abordar aquestes urgències, és un imperatiu moral indefugible, però al mateix temps i aprofitant la inèrcia transformadora de la pandèmia, hem d'impulsar noves alternatives estratègiques que ens permeten recuperar la il·lusió i ser sobirans del nostre propi destí. ◀

REFERÈNCIES

- AIREF (2021): «Estimación del cuarto trimestre de la composición por CCAA del PIB nacional», en línia: <<https://www.airef.es/es/portada/la-airef-publica-la-estimacion-del-cuarto-trimestre-de-la-composicion-por-ccaa-del-pib-nacional/>>.
- BANC D'ESPANYA (2020): «El teletrabajo en España. Artículos analíticos, Boletín Económico», en línia: <<https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/ArticulosAnaliticos/20/T2/descargar/Fich/be2002-art13.pdf>>.
- BAUMAN, Z. (2017): *Retrotopía*, Barcelona, Arcadia.
- BYUNG-CHUL, Han (2015): *La societat del cansament*, Barcelona, Herder.
- CANALS, C. i O. CARRERAS (2020): «Teletreball i productivitat: un binomi complex», Caixabank Research, en línia: <<https://www.caixabankresearch.com/ca/economia-i-mercats/activitat-i-creixement/teletreball-i-productivitat-binomi-complex>>.
- DE LA FUENTE, A. (2020): «Series largas de algunos agregados económicos y demográficos regionales: Actualización de RegData hasta 2019. (RegData y RegData Dem versión 6.0-2019)», Madrid, FEDEA, Estudios sobre Economía Española, 2020-25.
- GARCÉS, M. (2017): *Nova il·lustració radical*, Barcelona, Anagrama.
- HUBERMAN, M. i C. MINNS (2007): «The times they are not changin': Days and hours of work in Old and New Worlds, 1870-2000», *Explorations in Economic History*, 44(4), pp. 538-567.
- IVIE (2019): «La productividad de la economía valenciana: La importancia de las diferencias inter e intra sectoriales», en línia: <<http://argos.gva.es/documents/>>

165533218/169881490/Informe+6_La+productividad+de+la+economia+valenciana-Diferencias+sectoriales.pdf/607af7a2-64e1-4fd4-98ca-d7facbe75ac4>.

MADDISON PROJECT DATABASE. Bolt, Jutta and Jan Luiten van Zanden (2020): *Maddison style estimates of the evolution of the world economy. A new 2020 update*.

NOMDEDÉU, E.; J. SANCHIS i R. BENEYTO (2020): «L'economia valenciana i les polítiques d'ocupació després de la Covid-19. Nous horitzons de progrés i estratègies de transformació», *Àgora 6, Fulls de debat i reflexió*, Fundació Nexe.

OCDE (2021): Bases de dades, en línia a: <<https://data.oecd.org>>.

SRNICEK, Nick i Alex WILLIAMS (2016): *Inventing the Future. Postcapitalism and a World Without Work*, Londres / Nova York, Verso Books.

WILLIAMS, Alex i Nick SRNICEK (2013): «Manifesto For an Accelerationist Politics», en línia: <https://criticallegalthinking.com/2013/05/14/accelerate-manifesto-for-an-accelerationist-politics/>.

SUBSCRIV-TE A
MÈTODE

Preu Subscripció anual (4 números l'any):
33€ per a Espanya, 45€ per a l'estranger. www.metode.cat